

บทที่ ๕

สรุปผลการวิจัย และข้อเสนอแนะ

การศึกษาโรงเรียนวิถีพุทธของโรงเรียนปัญญาประทีป (ทอสี) อำเภอปากช่อง จังหวัดนครราชสีมา โดยมีวัตถุประสงค์ของการศึกษา ๓ ประการ คือ (๑) เพื่อศึกษาประวัติ และความเป็นมาของโรงเรียนวิถีพุทธ (๒) เพื่อศึกษาสภาพปัจจุบันการจัดการเรียนการสอน ของโรงเรียนปัญญาประทีป (ทอสี) อำเภอปากช่อง จังหวัดนครราชสีมา (๓) เพื่อศึกษาการ นำหลักพุทธธรรมประยุกต์ใช้การจัดการเรียนการสอนของโรงเรียนปัญญาประทีป (ทอสี) อำเภอปากช่อง จังหวัดนครราชสีมา สรุปผลการวิจัย ดังนี้

๕.๑ สรุปผลการวิจัย

๑) ประวัติและความเป็นมาของโรงเรียนวิถีพุทธ สรุปผลการศึกษาพบว่า โรงเรียนวิถีพุทธ เป็นโรงเรียนที่ก่อตั้งขึ้นมาโดยมีวัตถุประสงค์สำคัญ คือ ต้องการพัฒนาผู้ เรียนให้มีคุณลักษณะ ๓ ประการ คือ “เก่ง ดี มีสุข” ฉะนั้น จึงได้เริ่มดำเนินการในปี พ.ศ. ๒๕๔๕ และมีโรงเรียนเข้าร่วมโครงการหนึ่งหมื่นโรง โดยมีหลักสูตรสาระการเรียนรู้วิชา พระพุทธศาสนา พุทธศักราช ๒๕๔๔ และหลักสูตรแกนกลางสถานศึกษาขั้นพื้นฐาน พุทธศักราช ๒๕๕๑ ที่มุ่งเน้นให้ผู้เรียนสามารถที่จะพัฒนาตนเองได้ตามหลักไตรสิกขา คือ ให้เป็นคนดีมีศีลธรรม มีความมุ่งมั่นตั้งใจ และมีปัญญาในการแก้ไขปัญหาชีวิตประจำวัน ของตนเองและสังคมได้โครงการโรงเรียนวิถีพุทธ กระทรวงศึกษาธิการเริ่มมีแนวความคิดการ ดำเนินงานจากกระทรวงศึกษาธิการเมื่อเดือนธันวาคม ๒๕๔๕ และมีพิธีเปิดโครงการใน เดือนพฤษภาคม ๒๕๔๖ ณ พุทธมณฑลโดยสมเด็จพระพุทธปาพจนจารย์ ประธานกรรมการมหา เถรสมาคม เป็นประธานในพิธีมีโรงเรียนเข้าร่วมโครงการ จำนวน ๘๙ โรงเรียน จาก สถานศึกษาทุกสังกัด ต่อมาสถานศึกษาสมัครเข้าร่วมโครงการมากขึ้นจนถึงปี พ.ศ. ๒๕๕๐ มีจำนวนประมาณสองหมื่นโรงเรียนโรงเรียนวิถีพุทธ ได้แก่โรงเรียนทั่วไปที่สมัครใจจะเน้น

การนำหลักไตรสิกขา กำเนิดโรงเรียนวิถีพุทธเพื่อพัฒนาการให้บุคคลมีพุทธธรรมในการดำเนินชีวิตประกอบกับแนวการบริหารจัดการโรงเรียนให้เป็นไปตามหลักสูตรของกระทรวงศึกษาธิการ โดยนำหลักธรรมมาประยุกต์ใช้ และเน้นวิธีการสอนในหลักสูตรกล่าว คือ มีโครงสร้างการบริหาร หลักสูตรการเรียนการสอน กิจกรรมการเรียนการสอน ครูผู้สอน นักเรียน ซึ่งทุกกิจกรรมจะเน้นที่ครูผู้สอนและนักเรียนเป็นสำคัญ ตลอดจนมุ่งประเมิณผลสัมฤทธิ์แก่นักเรียนในการจัดการเรียนการสอน โดยเน้นให้นักเรียนคิดเป็นทำเป็นหรือเป็นคนเก่ง ดีและมีสุข โดยผู้บริหารและคณะครูได้ร่วมกันวางแผนพัฒนาโดยนำกิจกรรมต่าง ๆ ที่เป็นการส่งเสริมให้นักเรียนได้ดำเนินชีวิตตามแนวทางวิถีพุทธ ซึ่งให้เน้นการดำเนินชีวิตที่พฤติกรรมต่างของนักเรียนตั้งแต่นาทีแรกเมื่อนักเรียนก้าวเข้าสู่โรงเรียนจนกระทั่งกลับบ้าน โดยให้ครูร่วมกันเน้นและสร้างความตระหนักเพื่อนักเรียนให้เกิดความตระหนักว่าการกิน อยู่ ดู ฟัง เป็นการดำเนินชีวิตนำหลักธรรมทางศาสนาเป็นแนวทางในการปฏิบัติ

๒) สภาพปัจจุบันการจัดการเรียนการสอนของโรงเรียนปัญญาประทีป (ทอสี) อำเภอปากช่อง จังหวัดนครราชสีมา ประกอบด้วยผู้บริหาร ครู เป็นผู้ที่มีคุณลักษณะที่ดีตามหลักพุทธศาสนา การบริหารงานที่ระบบที่ชัดเจนมีการประชุมวางแผนแนวทางการดำเนินการตามโครงการ ปลูกฝังบุคลากรให้มีศรัทธาในพุทธศาสนาร่วมมือกับผู้ปกครอง วัด และชุมชนเพื่อพัฒนาผู้เรียน มีการนิเทศ กำกับ ติดตามการดำเนินงานโรงเรียนวิถีพุทธอย่างต่อเนื่อง โรงเรียนมีหลักสูตรสถานศึกษา หน่วยการเรียนรู้และแผนการสอนที่บูรณาการพุทธธรรมทุกกลุ่มสาระการเรียนรู้ และดำเนินการกิจกรรมด้านสภาพแวดล้อมให้ร่มรื่นและร่มเย็น โดยมีพระพุทธรูปประจำโรงเรียนและประจำห้องเรียน มีป้ายนิเทศ ป้ายคติธรรม คำขวัญ คุณธรรมทั่วโรงเรียน โรงเรียนสะอาดปลอดภัย สงบร่มรื่น เรียบง่ายและใกล้ชิดธรรมชาติ อีกทั้งยังปลอดภัยเสพติด อบอุ่น ละสิ่งมอมเมาทุกชนิด ด้านการเรียนการสอนที่บูรณาการไตรสิกขาโดยการบูรณาการหลักไตรสิกขา คือ ศีล สมาธิ และปัญญา ในทุกกลุ่มสาระการเรียนรู้และเชื่อมโยงกับชีวิตประจำวันของนักเรียนพร้อมทั้งส่งเสริมให้มีการนำหลักธรรมมาเป็นฐานในการคิดวิเคราะห์และแก้ปัญหา จัดกิจกรรมบริหารจัดการจิตเจริณูภาวนาทั้งในการเรียน

การสอนและในกิจกรรมการดำรงชีวิตประจำวัน มีการนำสื่อการเรียนรู้มาส่งเสริมให้นักเรียน ได้แสวงหาความรู้ด้วยตนเอง มีการนิมนต์พระสงฆ์มาสอนพุทธศาสนาให้นักเรียนอย่าง สม่ำเสมอมีบรรยากาศที่เป็นกัลยาณมิตรส่งเสริมการสอนให้รู้ ทำให้ดู อยู่ให้เห็น และฝึกฝน นักเรียนให้นักเรียนดำเนินกิจกรรมในชีวิตประจำวันให้เกิดพฤติกรรมที่กิน อยู่ ดู ฟัง เป็น คือ รู้และเข้าใจเหตุผลและได้ประโยชน์ตามคุณค่าแท้ ตามหลักไตรสิกขาพร้อมทั้งพัฒนา ส่งเสริมให้นักเรียนรับผิดชอบ ดูแลรักษา พัฒนาคาสรสถานที่และสิ่งแวดล้อมสม่ำเสมอจนติด เป็นนิสัย ร่วมกิจกรรมทางพุทธศาสนาในโอกาสต่าง ๆ ฝึกฝนนักเรียนจนเป็นคนที่มีคุณธรรม จริยธรรม รู้จักการดำเนินชีวิตและเห็นคุณค่าที่จะกระทำความดีให้เกิดแก่สังคมรอบด้าน ตั้งแต่บ้าน วัด และโรงเรียน โดยเมื่อนักเรียนย่างก้าวแรกเข้าสู่โรงเรียนทุกเช้าตรู่และก้าวทำ ออกจากโรงเรียน โดยโรงเรียนได้ลงมือฝึกฝนด้วยกิจกรรมการปฏิบัติด้วยกิจกรรมต่าง ๆ เพื่อ ปลุกฝังสร้างนิสัยให้นักเรียนในแต่ละวันโดยเริ่มตั้งแต่ นักเรียนเข้าสู่ประตูโรงเรียน จะมีครูเวร ประจำวันคอยตักเตือนให้นักเรียนแสดงพฤติกรรมที่เหมาะสมโดยให้มีการไหว้ พระ ไหว้ครู อย่างถูกต้อง กิจกรรมหน้าเสาธง เริ่มตั้งแต่การร้องเพลงชาติ ด้วยความรู้สึกสำนึกในบุญคุณ ของบรรพบุรุษที่ได้เสียสละชีวิตและเลือดเนื้อรักษาแผ่นดินไทยไว้ การสวดมนต์ การแผ่ เมตตาและการทำกิจกรรมน้อมไหว้พี่ นักเรียนไหว้ครูทุกเช้า ตลอดจนการนั่งสมาธิทุกวัน ก่อนที่เข้าเรียนในช่วงบ่าย รวมทั้งในเวลาที่นักเรียนเข้าเรียนในแต่ละชั่วโมง ครูก็จะแทรก คุณธรรมและจริยธรรมทุกชั่วโมง รวมทั้งกิจกรรมวันสำคัญต่าง ๆ ทางศาสนาโรงเรียนได้จัด กิจกรรมให้นักเรียนได้ร่วม เช่น การเวียนเทียน ในวันสำคัญทางพุทธศาสนา การแสดงความ กตัญญูต่อบุพการีในโอกาสวันแม่แห่งชาติและวันพ่อแห่งชาติ โดยมีการวางแผนตามปฏิทิน และมีการบันทึกสภาพจริงเมื่อปฏิบัติกิจกรรมนั้น

๓) การนำหลักพุทธธรรมประยุกต์ใช้การจัดการเรียนการสอนของโรงเรียนปัญญา ประทีป (ทอสี) อำเภอปากช่อง จังหวัดนครราชสีมา แนวการเรียนการสอนของโรงเรียนวิถี พุทธ โรงเรียนวิถีพุทธจะมีแนวการเรียนการสอนระบบปกติทั่วไปที่นำหลักธรรมพระพุทธ ศาสนามาใช้ หรือประยุกต์ในการพัฒนาเด็กโดยเน้นกรอบการพัฒนาตามหลักไตรสิกขา (ศีล

สมาธิ ปัญญา) ซึ่งเป็นการฝึกหัดอบรม เพื่อพัฒนากาย ความสะดวก จิตใจ และปัญญา อย่างบูรณาการ ศิล คือ การมีวินัยในการดำเนินชีวิตที่ดั่งงามต่อตัวเองและผู้อื่นสมาธิ คือ มุ่งพัฒนาจิตใจให้เข้มแข็งอย่างมีคุณภาพ ปัญญา คือ การมีความรู้ที่ถูกต้อง มีศักยภาพในการคิดและแก้ปัญหา กิจกรรมเหล่านี้ภายในโรงเรียนวิถีพุทธจะผ่านทำภารกิจ การอยู่ การดูแล และการฟัง ด้วยการสอนของครูที่ใช้วัฒนธรรมและบรรยากาศการเรียนรู้มีความเมตตา เอื้ออาทร ไม่เอาเปรียบ เสียสละ และมีความกตัญญูทั้งต่อธรรมชาติและบุคคล

กระบวนการจัดการเรียนรู้ลักษณะ “สอนให้รู้ ทำให้ดู อยู่ให้เห็น” การเรียนรู้ในชั้นเรียนจะเป็นลักษณะการบูรณาการพุทธธรรมในการเรียนรู้ ทั้งความรู้ กระบวนการฝึกปฏิบัติ และมีการวัดประเมินทุกหน่วยการเรียนรู้ โดยเฉพาะด้านคุณลักษณะนิสัย ศรัทธา ค่านิยม และโดยลักษณะโรงเรียนวิถีพุทธ จะเน้นการจัดสภาพทุกๆ ด้าน เพื่อสนับสนุนให้ผู้เรียนพัฒนาตามหลักพุทธธรรมอย่างบูรณาการ ที่ส่งเสริมให้เกิดความเจริญงอกงามตามลักษณะแห่งปัญญาคุณธรรม ๔ ประการ คือ ๑. สัมปริสสังเสวะ หมายถึง การอยู่ใกล้คนดี ใกล้ผู้รู้ ๒. สัทธัมมัสสวนะ หมายถึง เอาใจใส่ศึกษา โดยมีหลักสูตรการเรียนการสอนที่ดี ๓. โยนิโสมนสิการ หมายถึง มีกระบวนการคิดวิเคราะห์ พิจารณาเหตุผลที่ดีและถูกวิธี ๔. ธัมมานุสัมปฏิบัติ หมายถึง ความสามารถนำความรู้ไปใช้ในชีวิตประจำวันได้ถูก กิจกรรมที่มุ่งเน้นในโรงเรียนวิถีพุทธโรงเรียนวิถีพุทธจะมีการจัดกิจกรรมหลากหลายและต่อเนื่องเป็นวิถีชีวิต เพื่อให้เด็กๆ รู้จักคิดและได้ฝึกปฏิบัติเสมอๆ ให้เกิดการพัฒนาทั้งด้านความสะดวก จิตใจ และปัญญาไปพร้อมๆ กัน มีหลักการจัดสภาพแวดล้อมที่เอื้อต่อการเรียนรู้ตามหลักพุทธศาสนา โดยมีบรรยากาศสงบเงียบ เรียบง่าย ร่มรื่น สะอาด มีระเบียบ ปลอดภัย สื่อและอุปกรณ์การเรียนการสอนมีการปรับปรุงพัฒนาอยู่เสมอโรงเรียนวิถีพุทธจะมีลักษณะเกื้อกูลและใกล้ชิดกับชุมชน โดยโรงเรียนจะมีการร่วมมือกับบ้านวัด และสถาบันต่างๆ ในชุมชนที่จะพัฒนาทั้งนักเรียนและสังคมตามหลักธรรมในพุทธศาสนา เพื่อประโยชน์สุขร่วมกัน และเด็กๆ ก็ได้เรียนรู้วัฒนธรรมไทยอีกด้วย

สิ่งที่เด็กได้รับการจากการเรียนโรงเรียนวิถีพุทธโรงเรียนวิถีพุทธส่วนใหญ่ก็มีจุดมุ่งหมายสำคัญเพื่อพัฒนาเด็กๆ ให้เป็นมนุษย์ที่สมบูรณ์แบบ กิจกรรมการเรียนรู้ในโรงเรียนวิถีพุทธนั้นจะมุ่งเน้นให้เด็กเกิดพฤติกรรมที่มีเป้าหมายในเรื่องของชีวิตสามารถช่วยเหลือและดูแลตัวเองได้ ซึ่งรวมถึงการปลูกฝังเรื่องความกตัญญูต่อผู้มีพระคุณที่เป็นคุณธรรมสำหรับวัยเด็กสอดคล้องกับหลักไตรสิกขา คือ ศีล สมาธิ ปัญญา และเรียนรู้ที่จะดำรงชีวิตอย่างเหมาะสม รู้เท่าทันโลกที่เปลี่ยนแปลง สร้างสังคมที่ดีมีคุณภาพผ่าน ‘การกิน อยู่ ดู ฟังเป็น’ นั่นเอง

การนำหลักธรรมพระพุทธศาสนาโดยเฉพาะอย่างยิ่งหลักไตรสิกขามาใช้ในการพัฒนาผู้เรียน และแสดงถึงความพยายามนำหลักพุทธธรรมต่าง ๆ มาประยุกต์ใช้ในการบริหารและจัดการศึกษาอย่างชัดเจนโดยให้มีรูปแบบที่หลากหลายตามความเหมาะสมของสถานศึกษาที่จะพัฒนาผู้เรียนได้อย่างดีที่สุด พร้อมกับสร้างสรรค์สภาพการดำเนินงานที่ผู้เกี่ยวข้องทุกส่วนมีความสุขและได้พัฒนาสู่ชีวิตและสังคมที่ดีงามควบคู่กันไปเมื่อโรงเรียนพัฒนาสู่วิถีพุทธและได้พัฒนาจนเป็นโรงเรียนวิถีพุทธที่ชัดเจนจะสังเกตได้ถึงความเปลี่ยนแปลงและประโยชน์อันมากมายที่เกิดขึ้นตามมา ที่เปี่ยมไปด้วยความงดงามและคุณค่า เช่น^๑ โรงเรียนโดย ผู้บริหาร ครู บุคลากร และนักเรียน เป็นแบบอย่างแก่สังคม อีกเป็นพลังการพัฒนาสังคมวงกว้างให้ดียิ่ง ๆ ขึ้นไปแนวการดำเนินการและจังหวะก้าวการพัฒนาของโรงเรียนวิถีพุทธแต่ละแห่งจะมีความแตกต่างกัน ตามลักษณะเฉพาะของแต่ละสถานศึกษา อย่างไรก็ตามก้าวอย่างที่ชัดเจนจะมีโอกาสเกิดขึ้นได้จากความพยายามในการพัฒนาผู้เรียน ทั้งศีล สมาธิ ปัญญา ควบคู่กันไปอย่างบูรณาการบนวิถีการดำเนินชีวิตธรรมดาที่ส่งเสริมการพัฒนา การกิน อยู่ ดู ฟัง ให้เป็น คือ ดำเนินชีวิตได้อย่างรู้เท่าทันและจัดการได้ในลักษณะที่จะก่อประโยชน์ต่อตนเอง ต่อผู้อื่น และเป็นมิตรกับสิ่งแวดล้อมให้ มากที่สุด

^๑ มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, **โรงเรียนวิถีพุทธ**, (กรุงเทพมหานคร: โรงพิมพ์มหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, ๒๕๔๗), หน้า ๘๕-๘๗..

เมื่อโรงเรียนพัฒนาสู่วิสุทธิพุทธ และได้พัฒนาจนเป็นโรงเรียนวิสุทธิพุทธที่ชัดเจน จะสังเกตได้ถึงเปลี่ยนแปลงและประโยชน์อันมากมายที่เกิดตามมา ที่เปี่ยมไปด้วยความงดงาม และคุณค่า อาทิ

๑) นักเรียนได้รับการพัฒนาคุณธรรมจริยธรรมและคุณลักษณะอันพึงประสงค์ต่าง ๆ อย่างชัดเจนพร้อมกับการพัฒนาปัญญาและด้านอื่นๆ การพัฒนาที่จะให้เป็นคนดี เก่ง และมีความสุขพร้อม ๆ กันที่ว่ายากจะไม่ยากสำหรับโรงเรียนวิสุทธิพุทธ

๒) การพัฒนาผู้เรียนที่เกิดขึ้นชัดเจนจะเป็นที่ชื่นชอบและชื่นชม ของทั้งผู้ปกครอง ครูอาจารย์ และชุมชนที่ได้รับทราบ อีกการยอมรับและความร่วมมือช่วยเหลือจะเกิดขึ้นอย่างทวีคูณ

๓) สภาพแวดล้อมและบรรยากาศปฏิสัมพันธ์ของโรงเรียนจะดีขึ้นมากที่เกื้อกูลการพัฒนาผู้เรียนรอบด้านทั้งศีล สมาธิ และปัญญา ผู้คนที่เกี่ยวข้องล้วนเป็นกัลยาณมิตร แก่กันและกัน โดยเฉพาะอย่างยิ่งต่อนักเรียน

๔) บุคลากรในโรงเรียนพัฒนาตนเองทั้งวิธีการทำงานและวิถีชีวิตทำให้สภาพการทำงานมีความสุข มีคุณค่าเพิ่ม ชีวิตส่วนตัวพัฒนาสู่ความสะอาด สว่าง สงบชัดเจน เพราะความเป็นวิสุทธิพุทธช่วยกล่อมเกล่า

๕) โรงเรียน โดย ครู ผู้บริหาร บุคลากร และนักเรียน เป็นแบบอย่างต่อสังคม อีกเป็นพลังการพัฒนาสังคมวงกว้างให้ตั้งมั่งยัง ๆ ขึ้นได้

๕.๒ ข้อเสนอแนะ

๕.๒.๑ ข้อเสนอแนะจากการวิจัย

จากการศึกษาพบว่าหากเราได้ศึกษาเรื่องนี้ตั้งแต่ต้นจนจบ จะทำให้เราเข้าใจในหลักพุทธธรรมหรือพุทธศาสตร์เป็นองค์ความรู้ที่มุ่งเน้นให้ผู้ศึกษาเข้าใจธรรมชาติ ของโลก และชีวิตที่แท้จริง และฝึกให้ผู้ศึกษาสามารถดำเนินชีวิตได้อย่างถูกต้องเหมาะสม ตั้งแต่ระดับการดำเนินชีวิตประจำวันของคนทั่วไป คือ การกิน อยู่ ดู ฟัง จนถึงระดับการดำเนิน

ชีวิตของนักบวชผู้มั่งมีชีวิตที่บริสุทธิ์ และในทุกระดับยังผลให้ผู้ศึกษาเองมีความสุข
พร้อมๆ กับช่วยให้คนรอบข้างและสังคมมีความสุขพร้อมกันไปด้วยอย่างชัดเจน

พุทธธรรมมีกรอบการพัฒนาหลักเป็นระบบการศึกษา ๓ ประการ เรียกว่า ไตรสิกขา คือ อธิศีลสิกขา อธิจิตตสิกขา และอธิปัญญาสิกขา ที่เรียกสั้นๆ ว่า ศีล สมาธิ ปัญญา ซึ่งเป็นการฝึกหัดอบรม เพื่อพัฒนากาย ใจ และปัญญา ไตรสิกขานี้เป็นการศึกษาที่ครอบคลุมการดำเนินชีวิตทุกด้านและทุกวัย อีกมีความง่ายยาก ตั้งแต่เรื่องเบื้องต้นทั้งของเด็กและผู้ใหญ่จนถึงเรื่องที่ละเอียดซับซ้อนที่ยากจะหาองค์ความรู้
อื่นใดมาเทียบได้ โรงเรียนวิถิพุทธ มีจุดเน้นอยู่ที่การพัฒนาตามหลักไตรสิกขา ที่เป็น
การศึกษาพัฒนา ๓ ด้าน อย่างบูรณาการ คือ ด้านศีลจะพัฒนาพฤติกรรมให้ไม่เบียดเบียน
ตนและผู้อื่น ตลอดจนสิ่งแวดล้อม ด้านสมาธิจะพัฒนาให้มีจิตใจที่เข้มแข็งและมีสุขภาพดีมี
ความสุขสงบ ด้านปัญญาเป็นการพัฒนาความรู้ที่เข้าใจและเท่าทันโลกและชีวิต ซึ่งไตรสิกขา
จะส่งผลให้ผู้ที่ได้รับการศึกษาพัฒนาสู่ การมีชีวิตที่ดีงาม มีความสุข และดำเนินชีวิตได้
อย่างเหมาะสมทำให้มีชีวิตที่สันติสุขได้

๕.๒.๒ ข้อเสนอแนะงานวิจัยครั้งต่อไป

จากผลการศึกษาโรงเรียนวิถิพุทธของโรงเรียนปัญญาประทีป (ทอสี) อำเภอปาก
ช่อง จังหวัดนครราชสีมา พบว่า ยังมีประเด็นที่เป็นสาระสำคัญที่น่าสนใจศึกษาค้นคว้า
โดยเฉพาะอย่างยิ่ง น่าจะมีเรื่องราวที่น่าศึกษาเพื่อไขข้อข้องใจในประเด็นอื่นๆ อีก จึงควรมี
การศึกษาเรื่องดังต่อไปนี้

๑. ควรมีการศึกษานำเอารูปแบบการบริหารโรงเรียนวิถิพุทธที่ได้รับการพัฒนา
จากการวิจัยครั้งนี้ ไปดำเนินการวิจัยต่อยอดด้วยรูปแบบการวิจัยและพัฒนา (Research
and Development) เพื่อให้ได้ผลการพัฒนารูปแบบการบริหารโรงเรียนวิถิพุทธจากการ
ปฏิบัติ ในสภาพการณ์จริง

๒. ควรมีการศึกษาบทบาทการบริหารโรงเรียนวิถิปุทธทุกโรงเรียนที่เป็นโรงเรียน
วิถิปุทธ

๓. ควรมีการศึกษาเปรียบเทียบบทบาทการบริหารโรงเรียนวิถิปุทธสังกัด
สำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาเขตอื่นๆ

๔. ควรมีการศึกษาศึกษาเชิงวิเคราะห์หลักพุทธธรรมในหลักสูตรแกนกลาง
การศึกษาขั้นพื้นฐานพุทธศักราช ๒๕๕๑ ที่มีผลต่อการขัดเกลาพฤติกรรมของนักเรียนวิถิ
พุทธในจังหวัดนครราชสีมาหรือจังหวัดอื่นๆ ในแต่ละภาค